

Daklozenenquête Rotterdam 2016-2017

INHOUD

Inleiding.....	2
Het beeld van alle daklozen.....	3
Voorgeschiedenis.....	4
Verblijfplaats 's avond en overdag	4
Demografische kenmerken	5
Problematiek en gezondheid.....	5
Het beeld van recent daklozen	6
Voorgeschiedenis.....	7
Verblijfplaats 's avond en overdag	7
Demografische kenmerken	8
Problematiek en gezondheid.....	8
Niet rechthebbenden: mensen zonder CO-pas	9
Voorgeschiedenis.....	9
Verblijfplaats 's avond en overdag	9
Demografische kenmerken	10
Problematiek en gezondheid.....	10

Eva Mandos, Maaïke Dujardin

Onderzoek en Business Intelligence (OBI)

Projector 4071

November 2017

In opdracht van de gemeente Rotterdam, cluster Maatschappelijke Ontwikkeling

INLEIDING

Bij erg koude weersomstandigheden wordt de zogenoemde Winterkouderegeling van kracht. Er zijn dan extra opvangplekken beschikbaar in de nachtopvang en de regels voor toelating tot de opvang worden versoepeld. Dit is een goede gelegenheid om een momentopname te maken van alle daklozen in Rotterdam en dit te vergelijken met eerdere jaren. Deze daklozenenquête is op hetzelfde moment ook uitgevoerd in Amsterdam, Den Haag en Utrecht. Hierover verschijnt een afzonderlijke rapportage.

In totaal zijn op 19 januari 160 daklozen gesproken (dat is 56% van het totaal aantal slapers die avond). Hiervan hadden er 125 een CO-pas. Mensen met een CO-pas hebben ook buiten de winterkouderegeling toegang tot de nachtopvang (zogenoemde 'rechthebbenden'). 35 geïnterviewde daklozen hadden geen CO-pas, waarvan er 6 ook geen geldige verblijfsvergunning hadden. Mensen die structureel gebruik maken van een Bed-Bad-Brood voorziening voor ongedocumenteerden zijn niet in het onderzoek betrokken.

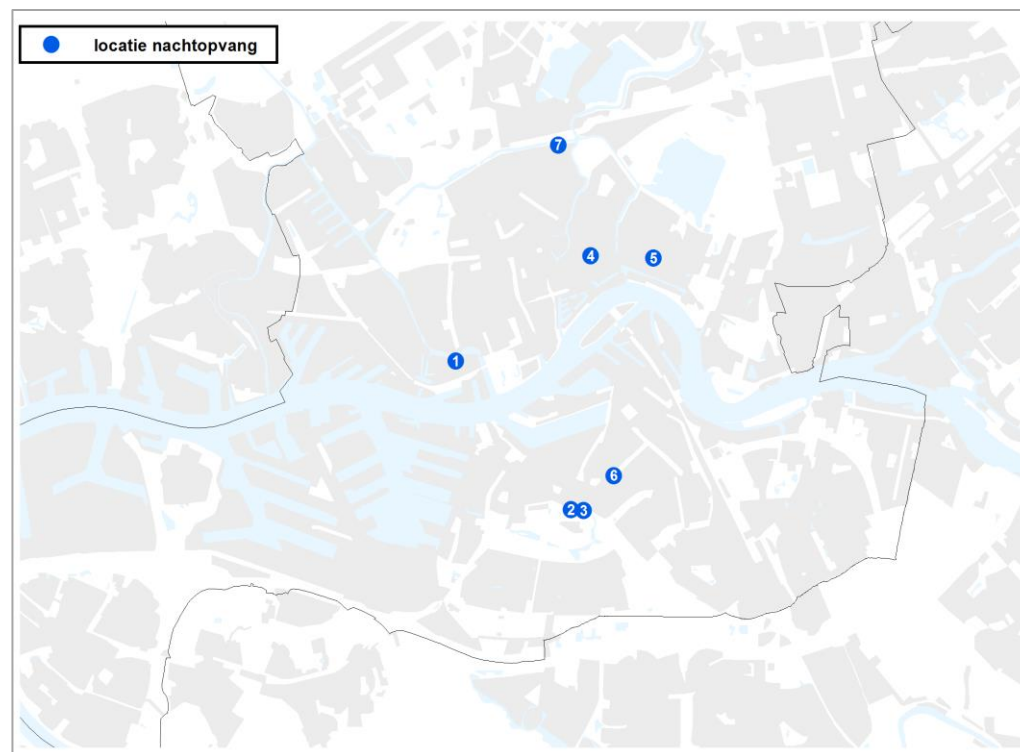
Alle locaties die tijdens de Winterkouderegeling opvang bieden zijn bezocht. Het gaat om de volgende locaties:

Van het Leger des Heils:

1. William Booth huis
2. De Meerpaal
3. Het Roer
4. De Steiger

Van het Centrum voor Dienstverlening:

5. Havenzicht
6. De Hille
7. Van Speijk (extra WKR-locatie)

HET BEELD VAN ALLE DAKLOZEN

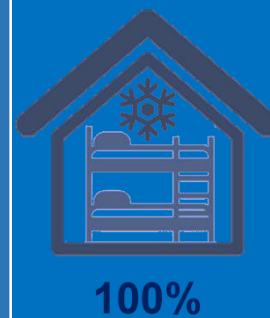
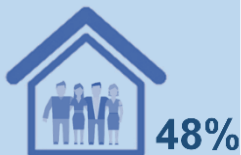
Laatste huisvesting

Waarom dakloos

Afgelopen 30 nachten

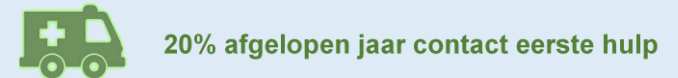
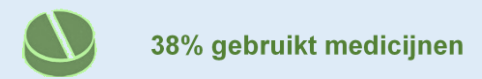
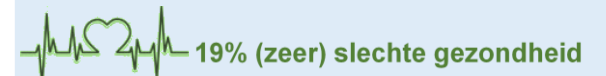
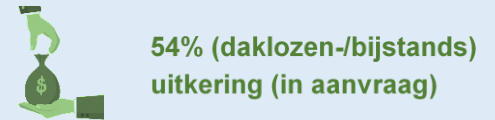
Verblijf overdag

Verblijf 's nachts

17% woningbouwcorp.
12% huisuitzetting dreigt
5% afloop huisvesting wg

14% partner
14% vrienden/familie
5% ouder(s)/verzorger(s)

ALLE DAKLOZEN

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat de kenmerken van daklozen op hoofdlijnen verrassend gelijk blijven, ook al gaat het telkens om andere individuen die op dat moment dakloos zijn. Toch zijn er dit jaar wat ontwikkelingen te zien. Zie de bijlagen voor alle cijfers van de afgelopen vier metingen (apart document).

VOORGESCHIEDENIS

De helft van de mensen is langer dan een jaar dakloos, en één op de vijf al langer dan 5 jaar. Maar, het aandeel mensen dat korter dan een jaar dakloos is neemt toe. Het is niet direct mogelijk dit als een positieve of negatieve ontwikkeling te duiden. Enerzijds kun je zeggen dat het zorgelijk is dat er meer mensen recent dakloos zijn geworden. Anderzijds kun je zeggen dat het positief is dat minder mensen lang dakloos blijven. De groep recent daklozen wordt verderop nog als aparte groep beschreven en vergeleken met de mensen die al langer dakloos zijn.

Een grote groep (42%) woonde voordat zij dakloos werden in een eigen huur- of koophuis. En bijna de helft van de daklozen woonde als laatst bij bekenden in huis. Het gaat dan vooral om vrienden/kennissen en familie en in mindere mate

om verblijf bij een partner of ouders. Het aandeel mensen dat bij bekenden verbleef (waaronder zogenoemde bankslapers) neemt toe. Het aandeel mensen dat voorheen in een

Ik ben 1,5 jaar geleden dakloos geworden nadat ik uit huis ben gezet. Ik heb flinke schulden, maar ik gebruik geen drugs. Ik heb wel cocaïne gesmokkeld en heb daarvoor 3 jaar in het buitenland moeten zitten. Nadat ik uit huis ben gezet verbleef ik bij vrienden en familie. Daar kan ik nog steeds terecht, maar voor een daklozenuitkering moet ik gebruik maken van de nachtopvang. Overdag ga ik naar het huis van vrienden die werken.

woonvoorziening, zorginstelling of AZC verbleef neemt juist af, maar dat gaat maar om een kleine groep mensen (deze meting 5% van de daklozen).

Ik ben in 2009 naar Nederland gekomen voor werk. Tot 2015 ging dit goed. Toen kreeg ik problemen met mijn huisbaas, een huisjesmelker. Er liepen procedures tegen deze man, ik heb aangeklopt bij de gemeente etc. Toen heb ik mijn baan opgezegd, ben ik dakloos geworden en werd ik depressief. Zo ben ik hier terecht gekomen.

Omdat meer mensen dan voorheen bij bekenden verbleven, zien we ook een toename in het aandeel mensen dat dakloos is geworden omdat ze het huis hebben moeten verlaten op verzoek van of na conflict met een medebewoner (33%). De andere twee meest genoemde redenen voor het verlies van hun laatste woonplek zijn (dreigende) huisuitzetting door een woningbouwcorporatie en het zelf verlaten van een huis omdat men verwacht te worden uitgezet. Van alle daklozen heeft ruim een derde nooit buiten geslapen. Dat is meer dan voorgaande metingen. Bovendien hebben minder mensen dan voorheen heel recent nog buiten geslapen.

VERBLIJFPLAATS 'S AVOND EN OVERDAG

Op een enkeling na heeft iedereen in de 30 dagen voorafgaand aan de enquête al eens gebruik gemaakt van de nachtopvang. Dat is meer dan bij vorige metingen. Dit zal samenhangen met de relatief hoge capaciteit die al van kracht was (voor CO-pas houders). Bovendien was de Winterkouderegeling in de 30 dagen voorafgaand aan het onderzoek al eens van kracht geweest waardoor alle daklozen in de nachtopvang terecht konden.

Mensen maken vaak gebruik van diverse slaapplekken. Zo zien we dat - net als in eerdere jaren - een derde ook overnacht bij familie, vrienden of kennissen. Van de ondervraagden geeft 16% aan dat ze de afgelopen 30 nachten (ook) één of meer nachten buiten hebben geslapen. Zoals al eerder werd aangegeven is dat aandeel aanmerkelijk lager dan in 2015 en 2012.

Op basis van de enquête en cijfers over de bezetting van de nachtopvang over een langere periode, wordt geschat dat er op een willekeurige avond buiten de Winterkouderegeling ongeveer 18 personen buiten slapen. Dat is (veel) lager dan bij de metingen van 2010/2011 en 2011/2012. Toen lag de schatting op respectievelijk 20 en 45 buitenslapers (zie website G4-USER, rapport 'Feitelijk dakloos in de G4' voor een beschrijving van de schattingsmethode).

Overdag maken veel daklozen gebruik van de dagopvang van de Maatschappelijke Opvang. Dit jaar is dat twee derde en dat is meer dan in 2015. Een derde zegt (daarnaast) overdag buiten op straat te verblijven en ook dat is meer dan bij de vorige meting. Interessant is nog te melden dat een vijfde overdag betaald werk of vrijwilligerswerk doet, zoals klusjes in de opvang. Zonder dat dit expliciet is gevraagd, zeggen mensen soms spontaan dat ze tijd doorbrengen bij hun kinderen. Exacte cijfers hierover zijn er niet, maar voor de beeldvorming is het een interessant gegeven.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

De gemiddeld leeftijd van de daklozen neemt de laatste jaren iets af en is nu 41 jaar. Iets meer dan een derde is jonger dan 35 jaar en dat aandeel neemt toe. Net als in eerder jaren zijn er relatief weinig vrouwen dakloos; 90% van de betrokkenen is een man.

Het aandeel mensen dat in Nederland is geboren (44%) of de Nederlandse nationaliteit heeft (72%) neemt toe. Daartegenover zien we een kleine afname van mensen van buiten de EU.

Het aandeel mensen uit de nieuwe EU-landen (waaronder EU-arbeidsmigranten) is stabiel (rond de 10%).

Mijn vader dronk veel. Als je dat ziet word je ook zo. Het zit vast in de genen. Vanaf 30 januari ga ik weer proberen te stoppen maar ik weet eigenlijk wel dat het niet echt gaat lukken.

PROBLEMATIEK EN GEZONDHEID

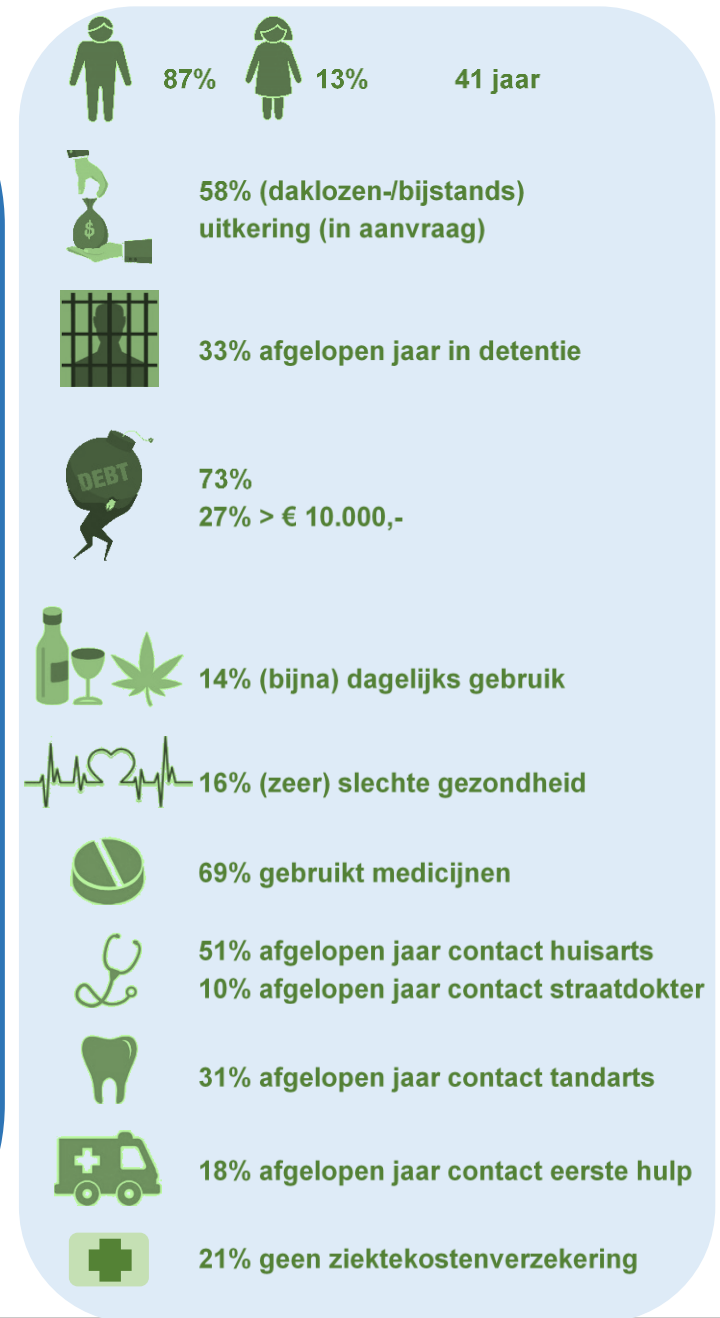
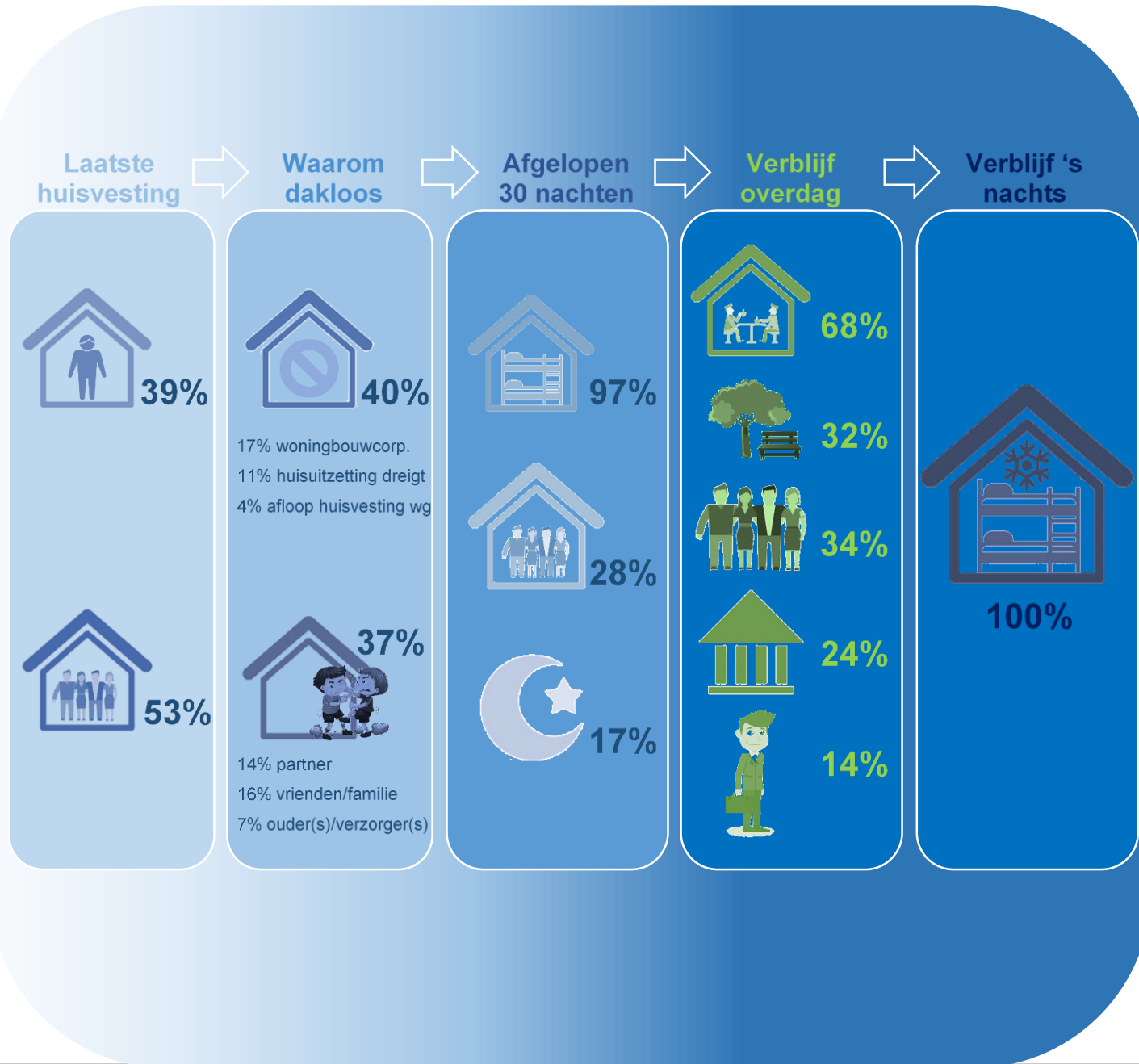
De problematiek van daklozen (voor zover in het onderzoek bekeken) is over de jaren vrij stabiel. Veel mensen (42%) hebben op dit moment geen inkomen. Een deel van hen heeft wel een uitkering in aanvraag (54% heeft een uitkering of een uitkering in aanvraag). Een derde heeft het afgelopen jaar in detentie gezeten. Twee derde zegt geen of weinig alcohol of drugs te gebruiken. Dit is misschien niet helemaal betrouwbaar, maar wel vergelijkbaar met voorgaande jaren. Wel zien we een toename in het (dagelijks) gebruik van cocaïne, maar het gaat dan nog steeds om een klein aandeel (6%).

Ik begrijp niet waarom ik nog geen woning heb. Ik voel me gezond maar denk dat het slechter zal gaan als ik nog langer in de nachtopvang moet blijven. Dan ga ik ook meer drinken. Voorheen zat ik in de Steiger waar ik in de keuken werkte, maar nu doe ik overdag niets meer. Ik heb te weinig gewerkt voor een uitkering van het UWV.

Het aandeel mensen dat opiaten gebruikt is klein en neemt nog steeds af. De schuldenproblematiek van daklozen is zeer zorgelijk. Daklozen in Rotterdam hebben vaker schulden en ook hogere schulden dan in andere steden. Bovendien is het aandeel mensen met zeer hoge schulden (meer dan € 10.000) de afgelopen jaren toegenomen.

Wat gezondheid betreft is de helft (zeer) tevreden over hun eigen gezondheid en één op de vijf beoordeelt de eigen gezondheid als slecht (15%) of zelfs zeer slecht (4%). De meeste ondervraagden (twee derde) gebruiken geen medicijnen. In vergelijking met de vorige meting heeft men minder contact gehad met zorgverleners (zoals huisarts, straatdokter en verslavingszorg). Opvallend is wel dat een aanmerkelijk groter aandeel in het afgelopen jaar een tandarts heeft gezien (van daklozen is bekend dat ze vaak gebitsproblemen hebben). Het aandeel mensen dat (naar eigen zeggen) ooit is opgenomen voor 'emotionele of psychische problemen' is beperkt (16%), maar is wel veel hoger dan in de algehele bevolking. Het aandeel onverzekerden ligt stabiel rond 25%.

HET BEELD VAN RECENT DAKLOZEN

RECENT DAKLOZEN

Tijdens de enquête bleek dat er relatief veel nieuwe daklozen zijn: daarmee bedoelen we mensen die korter dan een jaar geleden voor het eerst dakloos zijn geworden. Voor de beeldvorming en het beleid is het nuttig apart stil te staan bij deze groep en na te gaan in hoeverre ze verschillen van de mensen die al langer dakloos zijn.

In totaal is er met 71 recent daklozen gesproken. Van hen hadden er 57 een CO-pas en 14 niet, waarvan er twee ook geen verblijfsvergunning hadden. Zie de bijlagen voor alle cijfers over recent daklozen van de afgelopen vier metingen (apart document).

VOORGESCHIEDENIS

Ruim de helft van de recent daklozen woonde als laatste bij bekenden in huis. Dat is iets meer dan bij de ondervraagden die al langer dakloos zijn. Het gaat dan (net als bij de langer daklozen) vooral om een verblijf bij familie/vrienden/kennissen, en in mindere mate om verblijf bij een partner of ouders. Dit past bij

het beeld dat daklozen voordat ze 'echt' dakloos worden een tijdje bankslaper zijn. Een andere grote groep (39%) woonde als laatste in een eigen (koop- of huur)huis. Dat is een wat kleinere groep dan bij mensen die langer geleden dakloos zijn geworden.

Ik heb geen hulp gekregen bij het voorkomen van mijn huissuitzetting, maar dat is mijn eigen schuld. Familie en zo wilden wel helpen, maar ik stak mijn kop in het zand en liet de schulden oplopen. Ik heb een burn-out gehad.

Wat de reden van dakloosheid betreft is deze groep vergelijkbaar met de mensen die al langer dakloos zijn. Dat wil zeggen dat huissuitzetting door de woningbouwcorporatie, huis verlaten op verzoek van partner en huis verlaten op verzoek van overige medebewoners de meest genoemde redenen waren.

Niet verrassend, maar wel belangrijk is te constateren dat recent daklozen minder vaak in hun leven buiten hebben geslapen dan mensen die al langer dakloos zijn. Desalniettemin komt dit toch nog vaak voor: bijna de helft heeft wel eens buiten geslapen.

VERBLIJFPLAATS 'S AVOND EN OVERDAG

Vrijwel alle recent daklozen hebben in de 30 dagen voorafgaand aan de enquête ook al in de nachtopvang geslapen. Hierin verschillen ze dus niet van de langer daklozen. Ook het aandeel mensen dat de afgelopen 30 nachten een keer buiten heeft geslapen is vergelijkbaar met de overige daklozen. Wel zien we naar verhouding iets meer mensen die in de afgelopen 30 nachten in een eigen (zelfstandige) woonruimte verbleven. Dit zijn dus mensen die pas in de afgelopen maand dakloos zijn geworden. Maar dat betreft maar een klein aantal.

*Ik vind het heel vervelend als ik word uitgeloot. Ik heb moeite om ergens te wennen daarom slaap ik buiten als ik word uitgeloot.
(red.: 1 dag geleden is mijnheer nog uitgeloot en heeft hij buiten geslapen. Toen was er ook al WKR en had hij dus ergens anders kunnen slapen, maar blijktbaar doet hij dat liever niet)*

Overdag maken recent daklozen wat meer gebruik van de dagopvang dan mensen die al langer dakloos zijn. Verder brengen ze meer tijd door bij hun eigen netwerk van familie/vrienden/kennissen en in openbare gebouwen (zoals een bibliotheek). Net als bij de mensen die al langer dakloos zijn, zegt een derde overdag buiten op straat te verblijven.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

Uit eerdere metingen bleek telkens dat de nieuwe daklozen jonger zijn dan mensen die al langer dakloos zijn, maar het verschil is op dit moment erg klein: gemiddeld zijn de recent daklozen krap een jaar jonger dan de langer daklozen. De gemiddelde leeftijd van recent daklozen is met 41 jaar stabiel. Dat de twee groepen qua leeftijd nu dicht bij elkaar liggen komt dus doordat de mensen die al langer dakloos zijn de laatste jaren steeds wat jonger worden. Dat wil overigens niet zeggen dat alle recent daklozen jong zijn: één op de vijf is ouder dan 55 jaar (en dat aandeel is dit jaar wat hoger dan voorheen).

Ook blijkt telkens dat er onder nieuwe daklozen wat meer vrouwen te vinden zijn. Dat is nu ook het geval. Dit wijst er wellicht op dat vrouwen minder lang dakloos blijven dan mannen (omdat het aandeel vrouwen in de groep die langer dakloos is altijd laag is).

Wat betreft herkomst (geboorteland en nationaliteit) zien we nauwelijks verschillen ten opzichte van de langer daklozen. Alleen het aandeel mensen van buiten de EU (met een verblijfsvergunning) is bij de recent daklozen iets hoger dan bij de rest.

PROBLEMATIEK EN GEZONDHEID

In grote lijnen is de problematiek van recent daklozen wat minder groot dan van mensen die al langer dakloos zijn: ze hebben het afgelopen jaar minder vaak in detentie gezeten, hebben lagere schulden, gebruiken (naar eigen zeggen) minder drugs of alcohol en zijn wat positiever over hun gezondheid. Des te opvallender is het dat deze mensen veel vaker medicijnen gebruiken dan de mensen die al langer dakloos zijn. Ze hebben in het afgelopen jaar ook vaker contact gehad met een huisarts

Ik heb een IQ van 149 en spreek 8 talen. In het verleden heb ik wel GHB, cocaïne en ketamine gebruikt. Nu heb ik gebroken ribben.

of tandarts en zijn vaker verzekerd tegen ziektekosten. Waarschijnlijk houdt het feit dat deze mensen (nog) verzekerd zijn tegen ziektekosten en (mogelijk hierdoor) vaker de huisarts en/of tandarts hebben bezocht en medicijnen gebruiken sterk verband met het feit dat ze nog niet zo lang geleden dakloos zijn geraakt.

Het aandeel mensen dat contact heeft gehad met een instelling in de GGZ is klein (13%), maar wel iets hoger dan bij de mensen die al langer dakloos zijn (10%). Daarentegen is het aandeel mensen dat (naar eigen zeggen) ooit opgenomen is geweest in de GGZ bij recent daklozen juist weer wat lager (13%) dan bij de rest (17%). Door de kleine aantallen zijn de verschillen statistisch niet significant, maar wellicht wel interessant nader te onderzoeken.

Als we naar het verschil tussen 'oude' en 'nieuwe' daklozen kijken, kan men zich afvragen of de problematiek erger wordt naarmate men langer dakloos is, of dat de mensen met minder grote problemen hun leven weer eerder op de rit hebben en dus minder vaak lang dakloos zijn.

NIET RECHTHEBBENDEN: MENSEN ZONDER CO-PAS

Tijdens de enquête zijn 35 mensen zonder CO-pas geïnterviewd. Op verschillende aspecten zien we verschillen in het profiel en de achtergrond van deze mensen ten opzichte van de mensen die wel een CO-pas hadden. Omdat het om een beperkt aantal mensen gaat moeten we echter voorzichtig zijn met het vergelijken van percentages en het trekken van conclusies. Wel geven de antwoorden van 35 personen een goede indruk van deze groep. Zie de bijlagen voor alle cijfers (apart document).

VOORGESCHIEDENIS

Bijna de helft van de niet-rechthebbenden woonde voorheen bij iemand thuis. Dat is bij de pashouders ook het geval, maar anders dan bij de pashouders woonden de niet-rechthebbenden zelden bij een partner. Daarnaast is het misschien weinig verassend, maar wel opvallend, dat de mensen zonder pas minder vaak een eigen woning hadden en vaker verbleven in een kraakpand of huisvesting van een werkgever. Dit strookt met het beeld van de EU-arbeidsmigrant.

Een kwart van de geïnterviewden (8 personen) is nu dakloos omdat ze uit het buitenland (terug) kwamen zonder huisvesting in Nederland. Vier van hen waren in het buitenland ook al dakloos. Nog eens een kwart heeft het huis verlaten op verzoek van of na conflict met medebewoners en iets minder dan een kwart heeft geen huisvesting meer van de werkgever. (Dreigende)

huisuitzetting door een corporatie komt bij deze groep heel weinig voor. Dit komt overeen met het feit dat relatief weinig mensen een eigen huis had voordat men dakloos werd.

Ik ben eigenlijk niet dakloos, want ik woon al 1,5 jaar in een kraakpand. Maar omdat ik een fiets had 'geleend' hebben ze me als straf naar de nachtopvang gestuurd.

Overigens hebben 10 van de 35 mensen zonder pas wel een pas aangevraagd. De reden van afwijzing was volgens hen vooral dat er geen regiobinding was. Twee personen hebben geen pas meer omdat deze is verlopen. Waarom de overige mensen geen pas hebben aangevraagd is niet bekend.

Ik zie wel een toekomst in Nederland, maar Nederland niet in mij.

Het merendeel van de mensen zonder pas heeft ooit buiten moeten slapen, en de helft van hen heeft ook recentelijk nog buiten geslapen. In vergelijking met de pashouders lijken er meer mensen te zijn die pas heel kort (minder dan een maand) voor het eerst dakloos zijn.

VERBLIJFPLAATS 'S AVOND EN OVERDAG

Op zes personen na hebben alle betrokkenen in de 30 dagen voorafgaand aan de enquête ook al in de nachtopvang geslapen. De Winterregeling was toen ook al een aantal dagen van kracht. Bijna de helft van de mensen zegt de afgelopen 30 dagen (ook) een of meer dagen buiten te hebben geslapen. In vergelijking met pashouders lijken deze mensen de afgelopen maand ook vaker in detentie te hebben gezeten, in een huisvesting van een werkgever of in het buitenland.

Overdag maken ze, vaker dan pashouders, veel gebruik van de dagopvang. Waarschijnlijk hebben ze een kleiner netwerk dan pashouders want ze brengen minder vaak tijd door met familie/vrienden/kennissen. Daarnaast lijken ze (verrassend genoeg) ook minder vaak hun dagen op straat door te brengen.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

De mensen zonder CO-pas zijn relatief jong (gemiddeld 36 jaar). Een derde van deze mensen heeft de nationaliteit van een nieuw EU-land. Een kwart heeft de Nederlandse nationaliteit en nog eens een kwart een nationaliteit van buiten de EU. De overige personen komen uit een van de oude EU-landen. Er zijn, vergeleken met de pashouders, naar verhouding veel mensen in Marokko geboren. Het gaat hier dus deels, maar zeker niet uitsluitend, om EU-arbeidsmigranten uit de zogenaamde MOE-landen.

Zes personen hebben geen verblijfsvergunning (zij maken gebruik van de Winteropvang, niet van een BBB). Er zijn vrijwel geen vrouwen zonder CO-pas (1 persoon).

PROBLEMATIEK EN GEZONDHEID

Dat het hier om een andere groep mensen gaat dan de pashouders is goed te zien in de problematiek en situatie van deze mensen. In vergelijking met de pashouders hebben ze vaker in detentie gezeten en veel mensen hebben op dit moment geen (legaal) inkomen. Daartegenover staat dat er minder sprake is van (hoge) schulden, misschien omdat ze niet in een positie verkeren om schulden op te lopen (huur, belasting en dergelijke) en/of omdat een groot deel nog niet zo lang dakloos is.

Ze hebben, naar hun eigen oordeel, vaker een slechte gezondheid maar gebruiken niet vaker medicijnen. Zorgelijk is dat ruim de helft van de geïnterviewden geen ziektekostenverzekering heeft. Des te opvallender is het dat ze wel relatief vaak (in het afgelopen jaar) contact hebben gehad met een huisarts of tandarts. Voor een deel kan dat gaan om contacten uit de periode voordat ze dakloos waren (een kwart is immers korter dan een maand geleden voor het eerst dakloos geworden). Minimaal zeven personen zijn ooit opgenomen geweest voor emotionele of psychische problemen (minimaal, want van 10 personen ontbreekt deze informatie). In vergelijking met de pashouders lijkt dit een relatief hoog aantal (28% versus 13% bij rechthebbenden).

Wat betreft middelengebruik zijn er (misschien ook verrassend) juist geen opvallende verschillen met rechthebbende daklozen.

*Ik kom uit Polen. Ik heb een auto ongeluk gehad maar was niet verzekerd. Hierdoor heb ik problemen gekregen met mijn gezondheid.
(red.: Mijnheer wil het niet toegeven maar heeft duidelijk een alcoholprobleem)*